

Tale til festreceptionen for FIU-ligestilling

Tak for invitationen til at tale her i dag. Det er ikke ofte at jeg har talt om min kunstneriske praksis i et ligestillingsperspektiv. Feminisme har ikke været et indhold i mit kunstneriske arbejde, og det på trods af at jeg gerne kalder mig feminist.

Min egen lille kunsthistorie starter i slutningen af halvfjerdserne. I begyndelsen af firserne var der rigtig mange unge kvinder der ligesom jeg tænkte, at kvindekampen ikke længere var en kamp. Kampen var vundet og nu handlede det bare om at komme i gang. Som kvindelig kunstner var jeg fuldstændigt ligestillet med de mandlige kunstnere, og nu da vi havde kastet byrden ved at være kvinde i kulturen af os, var det bare at gå i gang og bevise at vi kunne nå lige så langt som vores mandlige kollegaer. Den vildfarelse levede jeg i, indtil jeg var en meget voksen kvinde på over 40 år.

I den store kunsthistorie forholdt det sig sådan, at der først blev lige adgang for kvinder og mænd til optagelse på Kunstakademiet i København i 1908. I løbet af 1960'erne blev antallet af mandlige og kvindelige studerende på Kunstakademiet lige stort. I dag kan vi sige at der aldrig tidligere i kunstens historie har været så mange kvindelige kunstnere, der har haft gennemslagskraft og markeret sig på gallerier, kunsthaller og museer i ind- og udland. Det var derfor chokerende da vi i 2001 kunne se at den seneste statistik på ligestillingsområdet viste, at kun 6,5 % af museernes indkøb af malerier i perioden 1989 til 1999 var lavet af kvindelige malere. Med udgangspunkt i denne alarmerende undersøgelse der viste at museerne stort set ikke havde indkøbt kunstværker af kvindelige malere i det tiår, og med magtudredningens påvisning af at ikke en eneste kvinde var repræsenteret i den billedkunstneriske elite, var jeg med til i 2003 at lave en konference, vi kaldte "Før usynligheden". Her satte vi os for at finde ud af hvordan denne kedelige og skævvredne situation kunne ændres. Status var i 2003, og desværre har meget nok ikke ændret sig siden da, at kvindelige kunstnere er usynlige på trods af, at de udstiller mere end nogen sinde før. Tilsyneladende er der ikke lige muligheder, for selvom kvinderne udstiller og markerer sig, har det kun lille effekt på samfundet. Hvis ikke kunst af kvindelige kunstnere skrives ind i historien eksisterer deres kunst ikke, al den stund kunstnerisk kvalitet er noget der afgøres af den kunsthistorie fremtiden vil skrive.

Jeg er blevet spurgt om, jeg vil se på om der er nogle analogier, man kan drage mellem den kunstneriske skabelsesproces og den feministiske udfordring med at finde et acceptabelt alternativ til det patriarkalske samfund. Kan man forhandle sig frem til noget nyt, uden samtidig eksempelvis at falde i fælden med fortsat at nedvurdere det kvindelige?

Men kan man sammenligne de to roller og deres udfordringer? Er det ikke at sammenligne en proces og en rolle? Den kvindelige kunstners arbejde med

udfordringen ved at skabe et nyt kunstværk resulterer i et objekt, der er uafhængigt af kunstnerens egen krop, mens udfordringen med at skabe en ny kvinderolle er tæt forbundet med kvinden selv. Skabelsen af kvinderollen udspiller sig i et socialt, kulturelt rum som et integreret spil imellem kvinder og mænd. Kvinden og kvinderollen hænger uløseligt sammen, mens kunstværket lever sit eget liv, både i det offentlige rum og efter kunstnerens død. Kunstværkets rolle og betydning skabes i et samspil mellem kunstinstitutionerne og markedet over tid.

Vi søger efter en ny vision for et ligestillet samfund fordi vores erfaring er at ligestillingsarbejdet endnu ikke har ført til reel ligestilling, og vi ikke rigtigt ved, hvor vi nu skal sætte ind for at opnå et alternativ til det patriarkalske samfund, et alternativ hvis løsning ikke afstedkommer yderligere polarisering mellem kønnene. Vi vil ikke erstatte et patriarkat med et matriarkat.

Det er den måde kvinders arbejde og ambitioner, ønsker og fremtrædelse modtages på af beslutningstagere og af mænd og kvinder, der er problematisk. På den ene side er samfundets resonans, dets reaktion på kvinders gøren og laden der ikke er acceptabel. På den anden side er det mange kvinders manglende lyst og mod til at tage sig selv alvorligt, til at tage ansvar, til at forfølge egne mål og at acceptere kvinders del i realiseringen af et godt samfund. Hvorfor har mange kvinder ikke lyst til det? Det er selvfølgelig det klassiske spørgsmål om hønen og ægget og hvem der kommer først, men oven på årtusinder med maskulin overmagt, er det ikke så mærkeligt at kvinder bliver usikre når de mødes af et samfund, der ikke tør stole på dem og give dem chancer og ansvar, og heller ikke reelt tør stille dem til regnskab for deres samfundsmæssige indsats.

Jeg vil nu forsøge mig med det eksperiment at undersøge om, det kan give os nye ideer med hensyn til ligestillingsarbejdet og kvindens udfordringerne i vores moderne samfund at betragte problematikken gennem mit eget kunstnerskab.

Mit voksne liv har været en rejse med kunstværket som kompas og transformator. Det vil sige at næsten alt hvad jeg har lært og forstået og næsten alt hvad jeg er blevet optaget af og involveret i er gået gennem mit arbejde med at skabe kunstværker.

Når jeg laver kunst gør jeg min egen lov gældende. Her er jeg ikke "det andet" - køn - kvinden - men den første. Her giver jeg mening til verden.

Igennem kunstværket skaber jeg et redskab til fortolkning og forståelse af verden. Gennem mine kunstværker demonstrerer jeg en vilje til at magte verden gennem en fortolkning af denne verden. Og måske er det fordi jeg er kvinde, at det er det eneste sted jeg føler mig rigtig fri. Det er ikke en traditionel kvindelig værdi at ville magte verden, at ville sætte dagsorden og at stå frem med et udsagn, der kan skabe splid. Derfor er det uglest lige fra starten af og samfundet reagerer med forskellige sanktioner; den værste er tavsheden, og

blindheden. Det hårdeste slag er det , du oplever, når du ved, at det du har skabt er godt, men du mødes med indifferens. Du er usynlig.

Så der er altså et voldsomt modsætningsforhold mellem den indre dynamik der er i at skabe et kunstværk, hvor du som kvinde både bliver til i kraft af dig selv og på dine egne betingelser, oveni købet kan du opnå en følelse af fuldstændig frihed, og så på den anden side den måde kunstværket selv(når det er signeret af en kvinde) bliver mødt af omverden

I selve den proces hvor jeg udvikler ideen til et kunstværk, føler jeg mig fri, og dog er jeg samtidig påvirket af mange forskellige forhold bl.a. den diskussion , der hersker på kunstscenen i samtiden. Også i selve udførelsen af mine ideer er jeg nødt til at tage hensyn til det ene og det andet for eksempel tyngdekraften og materialernes muligheder. Men ikke mindst min økonomi der afhænger af indtægterne fra mine kunstværker, sætter selvfølgelig grænser for min frihed.

Jeg vil alligevel holde fast i at jeg føler mig mere fri i min rolle som kunstner end i min rolle som kvinde. Den traditionelle kvindes rolle har altid, fra min tidligste barndom, passet mig dårligt. Jeg har altid været en utilpasset kvinde fordi kravene til min kvindelighed var krav, der snærede min frihedsstrang. For mig var kvindeliv forbundet med kedsomhed, begrænsninger af mine udfoldelsesmuligheder og forventninger som jeg ikke kunne leve op til. Først da jeg fik børn forstod jeg, at der var kvaliteter ved det at være kvinde, men det er en anden historie.

Der er sikkert ingen forskel på den følelse af frihed som en kvinde og en mand har når han eller hun skaber et kunstværk. I det inspirerede øjeblik. Men der er en kæmpe forskel i den effekt den kvindelige og den mandlige kunstners værk har på samfundet , hvis man vil medgive at kunstværker er udsagn der har indflydelse på hvordan et samfund ser ud.. Det var jo den uhyggelige erkendelse vi havde da vi lavede konferencen : " Før Usynligheden" .

Da det enkelte menneskes evne til at øve indflydelse på samfundet, til at være deltagende i den dialog der foregår i det offentlige rum og præge de beslutninger der tages, afhænger af hvor stor frihed den enkelte har, er det klart , at det er vigtigt hvad den indsats man udøver kaster af sig.

Kan man sælge sine kunstværker? Hvilke nye opgaver får man? Hvilke jobs bliver man tilbudt i form af konsulentopgaver, opfordringer til at holde foredrag, undervisnings jobs, udtalelser af kunst eller kulturpolitisk art , invitationer til nye udstillinger. Når jeg har sammenlignet mig med mine mandlige kollegaer, dem jeg mente, jeg var på niveau med, så er min opfattelse den at jeg ofte er blevet diskrimineret. Det er her min rolle som kvinde og min rolle som kvindelig kunstner falder sammen. I det offentlige rum har alle kvinder svært ved at blive taget alvorligt, og den kvindelige kunstner og hendes værk bliver opfattet som et uadskilleligt hele der stigmatiseres idet hendes signatur afslører hendes køn.

Nu er vi så tilbage til udfordringen med at finde et acceptabelt alternativ til det patriarkalske samfund. For hvornår er vi ligestillede?

Er vi det i et samfund hvor man har lige muligheder hvis man har lige uddannelse, lige social og økonomisk baggrund, lige opdragelse? ... for det har vi jo ikke, ikke engang i den samme familie. Det ville også være ekskluderende hvis det kun var folk med lige baggrund, der var ligestillede for hvad så med engagementet imellem forskellige befolkningsgrupper og hvad med retfærdigheden mellem de forskellige grupper. Og hvad med kønnes fællesskab?

Jeg har på et tidspunkt sagt i et interview, at feminisme aldrig kan blive et indhold i min kunstneriske praksis. Det er fordi feminismen handler om en kamp i hverdagen for at få lige ret til at tage og at få chancer i sit arbejdsliv. At kvinder får de samme udfordringer og belønninger som deres mandlige kollegaer. Men mine kunstværker er ikke opslagstavler for politiske plakater. Et kunstværk er meget mere subtilt, det er åbent og spørgende. Mange gange sender det tilsyneladende dobbelte budskaber af sted.

Lige siden da har jeg modarbejdet den udtalelse jeg kom med den gang, og arbejdet på at integrere det, at jeg er kvinde i mine kunstværker. Men det er ikke lykkedes, og det må blive i et andet foredrag en gang i fremtiden, at jeg redegør for hvad mine bestræbelser har afstedkommet.

Men menneskelivet er også i sig selv meget subtilt, det er fyldt med modsatrettede følelser og handlinger. Det er sanseligt og det er uforståeligt. Den syriske digter Adonis udtalte i et interview til Politikken i dette forår da han blev spurgt om sit forhold til middelalderens sufidigtere følgende: Lad mig blot nævne fire områder, hvor sufisterne efter min mening stadig er lyslevende: For det første placerede de Gud inden i det enkelte menneske og ikke hos en udenforstående teologisk autoritet. For det andet betragtede de sandhed som en proces og ikke som noget givet. Man kan ikke arve sandheden sagde de, man må selv opdage den. For det tredje understregede de, at identitet ikke er noget statisk, men noget som bliver til løbende, mens man lever. Og endelig vendte de op og ned på forholdet til "den anden", som de ikke anså for et problem eller en trussel, men som en livsnødvendig dialogpartner. Vejen til dig selv går gennem "den anden", sagde de og deres menneskesyn var derfor imødekommende og nysgerrigt.

Vi kunne på den ene side vælge at arbejde for udbredelsen af et sådant imødekommende og nysgerrigt syn på hinanden.

Men vi ved godt, at det er ikke nok, det tager for lang tid og der er for megen modstand til, at det vil lykkes. Kun hvis vi samtidig vælger en anden vej, og holder begge veje åbne, kan vi håbe på at flytte grænser.

Der lægges utrolig meget vægt på tryghed i vores samfund og ikke mindst kvinder sætter denne følelse højt. Jeg synes, der lægges for stor vægt på tryghed og for lille vægt på frihed, risikovillighed og kampvilje. Vi er generelt for

konsensussøgende. Det lægger et låg på vores frihed til at stå frem og være præcist så originale, som vi er hver især. Gennem vores individuelle udsagn og meningers mod tilfører vi fællesskabet noget meget værdifuldt. Så hvis vi med suferne kunne holde den dimension åben at " den anden" er en livsnødvendig dialogpartner, så ville vi ikke lade os skræmme af, at " den anden" udtrykker noget, som vi ikke selv er, eller er enige i, men nysgerrigt lytte til de andres argumenter og kampråb. Vi må stræbe efter at turde lade uenigheden stå uforløst og ikke gennemtvinge forlig og konsensus.

I stedet for at sætte lighedstegn mellem tryghed og konsensus, så skal åbenhed og frihed skabe tryghed. Men sådan er det ikke nu.

Jeg ved ikke hvordan vi kan skabe nye offentlige rum, hvor vi kan træde frem som enkeltindivider, særegne individer, uden at blive nedvurderet. Det er nok mere presserende for kvinder end for mænd at der skabes sådanne offentlige rum. Men det er dybest set et vigtigt anliggende for begge køn at skabe civiliserede rum for uenighed og forskellighed. Kunstværker eksisterer i sådanne civiliserede og uenige rum fordi de ikke giver entydige svar. Lad os forsøge at blive lidt mere som dem!